

دراک

اون بش کونده بر نشر اولنور علم و صنعت مجموعه سی

ایکینجی سنه: اوچنچی جلد

نومرو: ۳۶

۵ تشرین اول ۳۳۸

شایخ

عثمانی تاریخچه درگاه

عثمانی دولتی یکی تشکلی ابتدایی وقت کوچوک آسیاده مختلف طریقتهل موجوددی . بو حکومتی وجوده کتیره خانی ده ، بوتون بو طریقتهل سالکتی لر . آسیاک مختلف یرلنده دوغان « بابایک ، اخیک ، آبدالق الخ » عثمانی تورکری آرمه نه یابیلش ، متعدد یرلنده مشترک فکرلیری بر آرایه طوبلایان درگاهلر تاسیس ایدلشدی . بوتون بو جماعتی کرک خانی وکرک حکمدارلر کال حرمله فارشیایورلر ، هر یرده کتیرلرینه اعتبار ایدیورلر .

ایلاک عثمانی پادشاهلری زهد وتقوایه میال اولوب دیندار برحیات سورملرلرلر ، اولر قونوشدیی ، بولوشدیی ، کوردیی ، ایشیدیی ، بوتون شیخلره ، درویشلر ، کنیش اراضی ، واسع چفتلکر ، متعدد دکرمنلر ویر- ییورلر . سلطان اورخان « اکریکوز » ده « محمد شیخ » . « مسجد وزاویه عمارت اتمک ایچین » اراضی ویرمش . ایلاس ققیه ده « چوماقلر » ده اوتوزدونوم برهیده ایتشدی . « صاری آلان » ده موسی اوغلی « اخی طورود » ده عینی حکمدارلر اراضی ایتشدی . اورخان بک اطرافده کی بو شیخلره ودرویشلره پدندن دها زیاد اراضی ویردیی کی اوغلی ده کتیرلریندن چوق یرلر داغیتشدی : سوندوک اوغلی اخی خوجه « قرالوییر » دیمکر معروف اراضییه شیخ الشیوخ اوغلی اسحاق ، این اوکنده سراجیکده بر چفتلک یرنه ، اخی سندنل ، اخی بیکی ، اخی معطی « آشانی سکود ایوکنده » اخی صراف اوغلی کوزمل آبدال « یوقاری سکود » ده ، اخی نجش اوغلانلری کتیکده « میخاللر داغی » نده هپ سلطان مرادک احسانیه یر ایدیشلر ، بر قسمده دیکرلرندن صابین آلاراق اراضی صاحی اولملرلر . فقط بو یوک بر اکثریت پادشاهک احسانیه متمم دیلر . آیزرده کی وناقندن بایزید خانک مراد وچایی دن دها آزی توزیع ایتدیی آکلاشیلمقه در : اخی اوغلی علی ، شیخ صفا ، پیش طاش درویشک قیزی ، درویش منت وخی سلیمان اوغلی الوان بایزید خان فرمانیه اراضی صاحی ایدلر .

چایی سلطان محمد دها چوق یر ویرمشدی : فرجه شهرده اخی علی وخی معطی ، سولی شیخ اوغلی سوندک ، ایلاک عثمانی مؤرخن یتشی ققیه وقرده شلری ، قریکلی اوغلی درویش خلیل هپ چایی سلطان محمد نشانیله یر ایدیشلرلر . پادشاهلرک مقصودلر قارشی کوستردکری بو ساحتلری نتیجه سی اولاراق عثمانی حکمدارلرک مختلف یرلنده ، متعدد درگاهلر آچیلش . خلقه نوع نوع عقیدملر تلتیح اولونمه باشلادی . پادشاه وخلقک تکیله قارشی کوستردیی بو رغبت ایله درگاهلر آرتق یکی برعالم اولغه باشلامش ،

کندنه خاص برعقیده صاحی اولدیی کی برده ادبیات وجوده کتیره شلردی .

یونس امره ، قایغوسز بابا کی متصوف شاعرلر دن صوکرانوعی شخصه منحصر برتکیه ادبیاتی وغمشدی . کوکی اخیک ، بابایک و دیگر معاصر طریقتلر دن آلان بکتاشیک وجوده کلدیی وقت آرتق دیگر - لریک رونق قالمش ، یواش یواش زواله یوز طوتمشدی .

حاجی بکتاش ولی یکی تاسیس ایتدیی عقیده ی بیکرجه تابع بولش ، آنادولیده یکی بر حرکت فکریه وجوده کتیرمه موق اولمشدی .

عثمانی حکمدارلرک تورکک سینه سندن دوغان بو طریقتهلرک برلشمه یری اولان درگاهلره خارچدن کن عرب طریقتهلرک بولوشمه یرلر ده انضمام ایدیمه عددرلی مهم بر یکنه بالغ اولغه باشلامشلرلر . درگاهلرک فضله لری خلقک رغبتنه متوققدی . ذاتاً چایی سلطان محمدن « بوریاچی » ده کی حاجی یعقوب چفتلکی اولان سابق این اوکی قاضی سی مولانا بدرالدین ، وجوده کتیرمیش اولدیی عظیم انقلابی خلقک تصوفه قارشی کوستردیی رغبتنه مدیون دکلی ایدی ؟

آرتق هر مملکتک مختلف درگاهلری بر فکر ویرلک مرکزی حانی آلمش ، شیخلرک حکمداره یله سوزکچیدیی متعدد دفعه ل کورولمشدی . رغبت فضله لاشدیمه شیخلرک نفوذی ده تزايدیمه ک ، حکم اتمک صیره لری شیخلره دوشکه باشلایمه کدی . نته کی اوله اولدی . دها مؤخر زمانلر ده شیخلر درگاهلرینه قایتمش زهد وتقوا ایله مشغول شخصیتلر دکلی . زمانک بولتیقلرلر ده شخصی ایشلرلر ، شیخلرک نفوذی ، درویشلرک یازمی کورولمه باشلامشدی . اورایه التجا ایدلر قانونلرک یچمندن قورتلیر ، آمرک امرندن آزادده قایلردی .

شیخلرک نفوذی عثمانی تاریخنده چوق شایان تدقیق بر یچندر . بعضا اعدامه محکوم اولان باشلر یله درگاهلره التجا ایدمه ک قوروتولملرلر . بوزمانلر درگاهلرک بوزولش دوری ایدی . آرتق درگاهده اسکسی کی فکری جریان یوقدی . بکتاشی طریقته منسوب بر چوق بکچیرلر مملکتده بابیداق فضاحت بیراقیورلر . آدی درویش شخصلر درگاهلره هیچ اوغرامادن درویشلک ، شیخلک خلق آرمه سنده نفوذندن استفادیه قالیورلرلر . آرتق اسک صاف درویشلک کتیکه سونیور ، یرنه « دنیوی حیات » له مشتمل انسانلر درگاهلره دولوبوردی . ایشته بودوره درگاهلرک ظاهرأ نافذ ، باطنأ سونوک دوری ایدی . شخصیتله ، سیاستله مشغول اولان شیخلر ودرویشلر مملکتده کی عصیانلر ده قارشی یورلر ، وزیرلره عقل اوکره تیورلر ، وضعیت سیاسییه تنقید قالیورلرلر .

بو حال چوق سورمدی . درگاهلر آرتق اسک شکتیه کیرمه ، خارجی حیاته قطع مناسبات اتمکه

مراقی *

رحانی -- جکر دندر ، دیور آما باشقه لری دالاور ددی .

خفا -- جاهلر نه شارلانان شیطانلر ! ایشته آتی جکر ! ایشته آتی جکر ! (دوردر) بونده شه می وار ، نه طوبیاسکیز ، نه کز وار ؟

رحانی -- آرافنده آخیر باش آغریسی اولور . خفا -- آتی جکر دن ...

رحانی -- کوزلر به بر قاره برده چکلییر . خفا -- آتی جکر دن ...

رحانی -- جان اوم آغرییوب یوره کی بولانغه باشلار .

خفا -- آتی جکر دن ! آتی جکر دن !

رحانی -- آرتیق اولم ، قانام کسلییر . خفا -- ایشته آتی جکر دن . یکی ایشته ایله برمیسکر ؟

رحانی -- اوت پک ایشته ایله ! خفا -- ای بوندن ده کیدر میکر ؟ (اشارت)

رحانی -- اوت ، طبیک امریله ! خفا -- بکدن صوکر اویتو باصاری ؟

رحانی -- اوت ، هر کون ! خفا -- آتی جکر ! جام ! آتی جکر ! طبیب

نه یک بیدیر ؟ رحانی -- چوربا !

خفا -- جاهل ! رحانی -- طاووق !

خفا -- جاهل ! رحانی -- تازه بورمله !

خفا -- جاهل ! رحانی -- خفیف قوبون - وکوشی !

باشلادی . فقط بودرگاهده یالکن برشی . اسکسیدی : اسک درگاهلر ده کثرتله موجود اولان فکری جریان .. درگاه اسکسی کی بر مرکز جریان و مرکز ادبیات اولمندن اوزاقلشمشدی . اوراده ساده شکلی بر حیات حکمران اولوبوردی . آرتق یکی ادبیات نمونه لری وجوده کتیر یله میور . اسکیلرلی قوللاقی مجبوری حاصل اولوبوردی . بوده درگاهک زوال دوری ایدی .

درگاه عثمانی تاریخنه بو یوک خدمتله ایتشدر . خانی فکرأ تمیه ایدن درگاه ، عین زمانده الهی لره ده قبلری خشوعه کتیر یوردی .

درگاه عثمانی تاریخ دییسنده بو یوک بر رول ایفا ایتدی : طریقت قیوسنه کیرمک ایچین ایلاک شرط « شریعت » قیوسندن کچمکدی . ایشته بوسورته ده خلقک دیندارلرکده مهم برعامل اولش . ووجوده نته اینانلیلمه جق درجه ده متعصب شخصیتلر یتشدرمشدی .

محمد مهمل الدین